

ANATOL JAN OMELANIUK

UDZIAŁ REGIONALNYCH TOWARZYSTW KULTURY W KONGRESIE KULTURY POLSKIEJ 2000

„Kultura wyznacza drogi tożsamości narodu i w ten sposób łączy w całość jego dzieje na przestrzeni stulecia, tysiąclecia. Ja życzę, ażeby Polacy, którzy mają głębokie poczucie swojej historii, mogli w oparciu o swoją kulturę polską, o udział w kulturze powszechniej kształtować również swoją przyszłość”.

Jan Paweł II – Papież

O zwołanie Kongresu Kultury Polskiej upomniał się już V Kongres Regionalnych Towarzystw Kultury obradujący w 1999 r. we Wrocławiu, a trzy lata później Krajowy Kongres Kultury Wsi, który odbył się na Jasnej Górze, a następnie ponowiono postulat w uchwale VI Kongresu Regionalnych Towarzystw Kultury w 1998 r. w Radomiu. Po konsultacjach i rozmowach przewodniczącego Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury, Anatola Omelaniuka, z prof. dr. Andrzejem Tyszką z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego 12 maja 1999 r. zawiązała się grupa inicjatywna w składzie:

- o. Leon Dyczewski, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego,
- Gustaw Holoubek, dyrektor Teatru Ateneum,
- Jan Maria Jackowski, poseł na Sejm RP, przewodniczący Sejmowej Komisji Kultury i Środków Przekazu,
- ks. Wiesław Niewęglowski, krajowy duszpasterz środowisk twórczych,
- Barbara Otwinowska, profesor w Instytucie Badań Literackich PAN,
- Andrzej Rottenmund, dyrektor Zamku Królewskiego,
- Andrzej Tyszka, profesor Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego.

W tej grupie znalazł się również Anatol Jan Omelaniuk, jako przedstawiciel polskiego regionalnego ruchu stowarzyszeń kulturalnych. W powołanym 29 września 1999 r. 43. osobowym Komitecie Organizacyjnym działało dziewięciu działaczy regionalnych stowarzyszeń kulturalnych:

- Stefan Bednarek, wiceprezes Dolnośląskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego we Wrocławiu,
- Józef Borzyszkowski, członek Rady Regionalnych Towarzystw Woj. Pomorskiego,
- Stanisław Krzywicki, prezes Szczecińskiego Towarzystwa Kultury,
- Józef Maroszek, przewodniczący Wojewódzkiej Rady Regionalnych Towarzystw Województwa Podlaskiego,
- Irena Modrzejewska, członek Prezydium Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury, wiceprezes Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego Pojezierze w Olsztynie,
- Anatol Jan Omelaniuk, prezes Dolnośląskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego we Wrocławiu, przewodniczący Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury,
- Zygmunt Rekosz, prezes Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, członek Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury,
- Krystyna Rymarczyk, prezes Bydgoskiego Towarzystwa Muzycznego,
- Stanisław Słopeń, prezes Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego, wiceprzewodniczący Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury.

Anatol Jan Omelaniuk piastował funkcję wiceprzewodniczącego Komitetu Organizacyjnego Kongresu.

Kongres poprzedzony został debatą nad kulturą polską, przeprowadzoną w trakcie 21. ogólnopolskich konferencji naukowych, regionalnych kongresów kultury i forów. Dolnośląskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne zorganizowało Dolnośląskie Forum Kultury, którego część I odbyła się 27 IX 1999 r., a część II – 18 IX 2000. Tematem Forum była kultura w regionie.

8 i 9 października 1999 r. odbyło się, staraniem Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury i Szczecińskiego Towarzystwa Kulturalnego Ogólnopolskie Forum Regionalne nt. *Społeczny regionalny ruch kulturowy wobec wartości narodowych*. Podczas tego forum Anatol Jan Omelaniuk i Andrzej Tyszka, członkowie prezydium Komitetu Organizacyjnego Kongresu, przedstawili założenia programowe i organizacyjne Kongresu i przekazali tekst odezwy programowej.

Przed Kongresem odbyło się 10 ogólnopolskich konferencji naukowych, organizatorami lub współorganizatorami 7 z nich były towarzystwa regionalne kultury. DTSK wspólnie z Katedrą Kulturoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego zorganizowało konferencję naukową (8–10 czerwca 2000) we Wrocławiu nt. *Wiedza o kulturze u progu XXI w.* Bydgoskie Towarzystwo Naukowe we współpracy z Radą Porozumiewawczą Badań nad Polonią i Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Bydgoszczy zorganizowało w dniach 11–12 września 2000 r. konferencję nt. *Polonia wobec wyzwań przyszłości.* Włocławskie Towarzystwo Naukowe było organizatorem konferencji nt. *Instytucje kulturalne i stowarzyszenia regionalne w nowych warunkach rozwoju społeczno-gospodarczego Polski.* W dniu 10 listopada 2000 zorganizowana została przez Federację Stowarzyszeń Kulturalnych Województwa Łódzkiego konferencja nt. *Kultura a region.* Wojewódzka Rada Towarzystw Regionalnych Województwa Podlaskiego wspólnie z Białostockim Towarzystwem Naukowym i Regionalnym Ośrodkiem Ochrony Dziedzictwa Kulturowego w Białymstoku były organizatorem konferencji naukowej w Drohiczynie n. Bugiem 1–3 maja 2000 r. nt. *Jeśli o nich zapomnę – przyszłość kultury Polaków na kresach.* Staraniem Wojewódzkiej Rady Towarzystw Regionalnych Województwa Pomorskiego i Instytutu Kaszubskiego odbyła się w dniu 17 czerwca 2000 konferencja naukowa nt. *Między unifikacją a odrębnością – kultura polskich regionów.* *Kultura wobec kręgów tożsamości* to temat konferencji naukowej, która odbyła się 19–21 października 2000 w Poznaniu, a została zorganizowana przez Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne i Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk we współpracy w Uniwersytecie Adama Mickiewicza i Centrum Kultury Zamek.

Odbyły się też przedkongresowe debaty nad kulturą w ramach regionalnych sejmików:

- 1 kwietnia 2000 w Kaliszu II Wielkopolski Sejmik Kultury „Kultura a rozwój regionu”, organizator – Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne,
- 18 maja 2000 w Warszawie Mazowiecki Sejmik Kultury „Przed Kongresem Kultury Polskiej”, organizator – Mazowieckie Towarzystwo Kulturalne,
- 25 czerwca 2000 w Olsztynie Sejmik Regionalny „Tożsamość kulturowa Warmii i Mazur w działalności instytucji i stowarzyszeń”.

Ponad 50 przedstawicieli towarzystw upowszechniania sztuki uczestniczyło w krajowej konferencji w dniach 2–3 czerwca 2000 w Chełmie i Dorohusku nt. *Potrzeba wspomagania rozwoju uzdolnień i talentów*

artystycznych dzieci i młodzieży. Konferencję zorganizowało Towarzystwo Muzyczne w Chełmie pod patronatem RK RTK i przy współpracy z KOD RTK w Ciechanowie. Pod patronatem Marszałka Sejmu odbyła się w Sejmie RP 19 września 2000 r., a zorganizowana przez Radę Krajową Regionalnych Towarzystw Kultury i KOD RTK w Ciechanowie, Krajowa Konferencja Towarzystw Naukowych i Kulturalnych celem uczczenia 200. rocznicy powstania Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie, pierwszego w Polsce stowarzyszenia naukowo-kulturalnego. Regionaliści zrzeszeni w stowarzyszeniach naukowych i kulturalnych uczestniczyli także w Kongresie Kultury Mazur, Warmii i Powiśla (14 X 2000 w Olsztynie), Kongresie Kultury na Opolszczyźnie (20–21 listopada 2000 w Opolu), w Lubuskim Forum Kultury (2–3 czerwca 2000 w Zielonej Górze), Lubelskim Kongresie Kultury (11–14 listopada 2000 w Lublinie) oraz w Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej nt. *Dobra kultura, tożsamość i kontynuacja tradycji* zorganizowanej w Krakowie 10 czerwca i 6 listopada 2000 r. przez Komisję Urbanistyki i Architektury PAN i Katedrę Teorii Ochrony Krajobrazu i Kompozycji Ogrodowych Politechniki Krakowskiej.

Przed Kongresem ukazało się 11 książek poświęconych tematyce kulturalnej. Jest to opublikowany plon wyżej wspomnianych ogólnopolskich konferencji naukowych. Sześć książek zostało wydanych przez następujące stowarzyszenia naukowe:

- *Wiedza o kulturze polskiej u progu XXI w.*, wydawca: Dolnośląskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne wspólnie z Katedrą Kulturoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego,
- *Instytucje kulturalne i stowarzyszenia regionalne w nowych warunkach rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce*, wydawca: Włocławskie Towarzystwo Naukowe,
- *Społeczny ruch regionalny wobec wartości narodowych*, wydawca: Szczecińskie Towarzystwo Kulturalne i KOD RTK w Ciechanowie,
- *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży*, współwydawca: DTSK we Wrocławiu,
- *Tożsamość kulturowa Warmii i Mazur w działalności instytucji i stowarzyszeń*, wydawca: Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Pojezierze” w Olsztynie,
- *Kultura wobec kręgów tożsamości*, wydawca: Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne i Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk we współpracy z Dolnośląskim Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym we Wrocławiu.

W Kongresie Kultury w dniach 7-10 grudnia 2000 uczestniczyło 58 przedstawicieli regionalnych towarzystw kultury, a wśród nich:

1. Badyńska-Budny Jolanta
Związek Plastyków Warmii i Mazur
2. Bajkiewicz-Kaliszczyk Elżbieta
Towarzystwo Muzyczne w Chełmie
3. Balcerowicz Bogdan J.
Dobrzyńsko-Kujawskie Towarzystwo Kulturalne we Włocławku
4. Bednarek Stefan
Dolnośląskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne we Wrocławiu
5. Binnebesel Arkadiusz
Towarzystwo Miłośników Zabytków i Kultury Ziemi Malborskiej
6. Bochan Maria
Towarzystwo Miłośników Miasta Piły
7. Borzyszkowski Józef
Rada Towarzystw Regionalnych Województwa Pomorskiego
8. Brucka Irena
Kociewskie Towarzystwo Oświatowe
9. Bukowska Halina
Towarzystwo Przyjaciół Nałęczowa
10. Chrzanowski Jerzy
Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli
11. Damrosz Jerzy
Mazowieckie Towarzystwo Kultury
12. Drzewiński Kazimierz
Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Lublinie
13. Gawlik Stanisław
Towarzystwo Miłośników Ziemi Brzeskiej
14. Gąsior Marcin
Towarzystwo Przyjaciół Piotrkowa Trybunalskiego
15. Gnyp Elżbieta
Towarzystwo Społeczno-Kulturalne „Renesans” w Zamościu
16. Chłodzińska-Graziewicz Barbara
Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Pojezierze”, Oddział w Węgorzewie
17. Iwaniak Lidia
Sokołowskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne
18. Jachimowicz Wojciech
Towarzystwo Kultury Akolada w Nowej Soli
19. Jadach Jan
Kieleckie Towarzystwo Naukowe
20. Kaczmarek Urszula
Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne
21. Kandzia Marek
Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Tarnogórskiej

22. Klein Marlena
Stowarzyszenie Centrum Kultury Scenicznej dla Dzieci i Młodzieży w Olsztynie
23. Kluska Adam
Towarzystwo Miłośników Ziemi Strzyżowskiej
24. Kociszewski Aleksander
Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe
25. Konior Alojzy
Leszczyńskie Towarzystwo Kulturalne
26. Kos Jerzy Bogdan
Towarzystwo Miłośników Ziemi Trzebnickiej
27. Krzywicki Stanisław
Szczecińskie Towarzystwo Kultury
28. Kuran Stanisław
Towarzystwo Śpiewacze „Lira” w Żyrdowie
29. Kwiatkowski Stanisław
Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne w Bydgoszczy
30. Lisiewicz Janusz
Stowarzyszenie Przyjaciół Ognisk Artystycznych w Tomaszowie Mazowieckim
31. Makowska-Cieleń Anna
Rada Krajowa Regionalnych Towarzystw Kultury, przedstawiciel Gorzowa Wlkp.
32. Malczewska Wiesława
Towarzystwo Miłośników Międzybrodzia
33. Mazepa Leszek
Rzeszowskie Towarzystwo Muzyczne
34. Mikoda Kazimierz
Towarzystwo Miłośników Ziemi Domanowskiej
35. Modrzejewska Irena Aldona
Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Pojezierze” w Olsztynie
36. Ołubek Zbigniew
Federacja Stowarzyszeń Kulturalnych Województwa Łódzkiego
37. Omelaniuk Anatol Jan
Dolnośląskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne
38. Pawłowski Marian Zdzisław
Sobieszewskie Towarzystwo Kulturalne
39. Perka Jerzy
Towarzystwo Miłośników Ziemi Ciechanowskiej
40. Petrykowski Piotr
Toruńskie Towarzystwo Kultury
41. Ks. Pilarczyk Władysław
Towarzystwo Przyjaciół Orawy
42. Piłat Zofia
Towarzystwo Społeczno-Kulturalne „Renesans” w Zamościu
43. Pomykalska-Wośko Domicella
Towarzystwo Miłośników Urzędowa woj. lubelskie

44. Rekosz Zygfryd
Mazowieckie Towarzystwo Kulturalne
45. Remski Mieczysław
Dolnośląskie Stowarzyszenie Artystów Plastyków
46. Roslaniec Urszula
Szczecińskie Towarzystwo Kultury
47. Rymarczyk Katarzyna
Bydgoskie Towarzystwo Muzyczne
48. Skoczeń Eugeniusz
Racławickie Towarzystwo Kulturalne
49. Słopeń Stanisław
Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne
50. Staszek Józef
Związek Podhalan, Nowy Targ
51. Strutyński Władysław
Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Lidzbarskiej
52. Truczyński Jacek
Stowarzyszenie Miłośników Chóru Chłopięco-Męskiego
„Schola Puerorum Zamoscensis”
53. Urbaniak Andrzej
Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej
54. Wiesiołek Bogumiła
Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe
55. Więcek Zbigniew
Towarzystwo Muzyki, Tańca i Folkloru, Krosno
56. Wyszowski Zdzisław
Suwalskie Towarzystwo Muzyczne
57. Zabierowski Wiesław
Sądeckie Towarzystwo Muzyczne w Nowym Sączu
58. Zarębski Maciej Andrzej
Staszowskie Towarzystwo Kulturalne

Z regionu małopolskiego uczestniczyło 9 regionalistów, w tym z woj. małopolskiego: ks. Władysław Pilarczyk, Eugeniusz Skoczeń, Józef Staszek, Wiesław Zabierowski, z woj. podkarpackiego: Adam Kluska, Leszek Maze- pa i Zbigniew Więcek. Z woj. świętokrzyskiego delegatami byli Jan Ja- doch i Maciej Zarębski.

Podczas Kongresu przedstawiciele ruchu stowarzyszeń kulturalnych uczestniczyli aktywnie w realizacji jego programu. I tak referaty wygłosili:

- Michał Woźniak z Towarzystwa Miłośników Zabytków i Kultury Ziemi Malborskiej podczas forum społecznego nt.: „Ochrona dziedzictwa kultury w Polsce”,
- Józef Borzyszkowski z Wojewódzkiej Rady Towarzystw Regionalnych

Województwa Pomorskiego w ramach forum nt.: „Wieloetniczność kultury polskiej”,

- Anatol Omelaniuk, RK RTK, DTSK na obradach forum nt.: „Kultura i polityka kulturalna w społeczeństwie samorządowym”,
- Stanisław Krzywicki, Szczecińskie Towarzystwo Kulturalne, na obradach forum nt.: „Nowy kształt instytucji kulturalnych”,
- Jan Kuruc, Stowarzyszenie Twórców Ludowych, obrad forum nt.: „Status twórcy i twórczości”.

Przewodniczący RK RTK w swoim fereracie żądał od państwa stworzenia warunków prawnych i finansowych koniecznych dla działalności stowarzyszeń w Polsce. Mówił o potrzebie korzystnych przepisów fiskalnych i podatkowych. Postulował zwrot własności stowarzyszeń zagarniętych przez państwo po II wojnie światowej. Stwierdził, że dla dobra kultury będzie służyć partnerstwo między samorządami terytorialnymi na poziomie gminy, powiatu i województwa a stowarzyszeniami kulturalnymi. Mówił, że samorzady winny zlecać zadania towarzystwom, a towarzystwa inicjować rozwój kultury w środowiskach lokalnych. Skierował również do towarzystw regionalnych apel, aby wkraczając w XXI wiek podjęły misję odradzania aktywności kulturalnej społeczności lokalnej, wyzwolenia samozaradności i samoorganizacji i powodowały uświadomienie społeczne o części odpowiedzialności za własne uczestnictwo w kulturze.

Stefan Bednarek, Dolnośląskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne we Wrocławiu, był moderatorem forum na temat edukacji kulturalnej.

W pracach Komisji uchwał pracowali: Zygfryd Rekosz z Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, członek RK RTK i Józef Borzyszkowski z Rady Wojewódzkiej Towarzystw Regionalnych Województwa Pomorskiego, Anatol Jan Omelaniuk, jako wiceprzewodniczący Komitetu Organizacyjnego wraz z prezydium Komitetu Organizacyjnego zajmował się całością kształtem prac związanych z organizacją Kongresu Kultury.

W dyskusji zabrało głos 18 przedstawicieli stowarzyszeń regionalnych. Wśród nich byli regionaliści z Małopolski, m. in. wypowiedzieli się Józef Staszek z Nowego Targu, który upominał się o przywrócenie rangi zawodu nauczyciela, o jego właściwy status i wynagrodzenie, co będzie owocowało jak w 20-leciu międzywojennym aktywnymi działaniami kulturalnymi w środowisku. Zbigniew Więcek z Krosna postulował opiekę nad zespołami amatorskiego uprawiania sztuki, ważnej dziedziny pracy kulturalnej. O kulturze ludowej, jako skarbnicy kultury narodowej, mówił Jan Kuruc z Bukowiny Tatrzańskiej.

Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury

w Ciechanowie pod kierownictwem Aleksandra Kociszewskiego wspomagał towarzystwa regionalne w organizacji konferencji i sejmików oraz w pracach wydawniczych. Zorganizował regionalistom pobyt w Warszawie na Kongresie, zapewnił zakwaterowanie, wyżywienie i pokrył koszty przejazdu, a także zaopatrzył uczestników Kongresu w uchwały Krajowego Kongresu Kultury Wsi na Jasnej Górze.

Informacje powyższe najbardziej świadczą o aktywnym udziale polskiego regionalnego ruchu kulturalnego w przygotowaniu i przebiegu Kongresu Kultury Polskiej '2000. Przyczynili się oni niewątpliwie swoją działalnością do tego, że Kongres został dobrze przygotowany, spełnił oczekiwania jego organizatorów i stał się największym wydarzeniem kulturalnym w Polsce w ostatnim roku XX w. Jego dorobkiem jest wskazanie kierunków rozwoju kultury polskiej wobec wyzwań XXI wieku.